

G. M. KRŽIZANOVSKI

AJATTELIJA JA VALLANKUMOUSMIES

Tutustuin Vladimir Iljitšiin jo kolmekymmentä vuotta sitten, ja siksi on ymmärrettävää, että jouduin keskustelemaan hänen kanssaan monista eri kysymyksistä. En varmaankaan erehdy kun sanon, että viimeisten viiden vuoden aikana keskusteluillamme oli selvä teknillinen suunta. Toisin sanoen, hän piti minua lähinnä teknikkona — sellaisena teknikkona, jonka kanssa oli kiintoisaa keskustella hänen mieltään askarruttaneista aiheista. En puhu niistä minulle osoitetuista kirjelapuista ja esityksistä, jotka liittyivät konkreettisesti johonkin keksintöön taikka jonkun keksijän kohtaloon. Nykyään on lukuisilla asiakirjoilla todistettu kuinka tavattoman laaja oli niiden henkilöiden piiri, joiden henkilökohtaisesta kohtalosta Vladimir Iljitš huolehti todella toverillisesti. Näiden henkilöiden joukossa oli melkoinen osa sellaisia, jotka eivät olleet Vladimir Iljitšin kanssa missään tekemisissä henkilökohtaisesti eikä puoluelinjaa, mutta kiinnostivat häntä vain jonkin hyödyllisen teknillisen aatteen levittäjinä. Varsinkin silloin kun tällaisella aatteella onnistuneesti toteutuessa saattoi olla eteenpäin työntävä, vallankumouksellistava vaikutus.

Niinä muutamina lepoetkinä, joita Vladimir Iljitšillä oli käytettävänä avomielisiin ystävällisiin keskusteluihin kanssani, tiesin ettei ollut parempaa keinoa saada Vladimir Iljitš unohtamaan hetkeksi raskaat huolet kuin keskustelu tieteen uutuuksista ja varsinkin tekniikan uusista saavutuksista. Ja näiden saavutusten joukossa häntä tietenkin kiinnostivat lähinnä ne, joita voitiin välittömästi soveltaa meillä Venäjällä. Sillä yhdistyihän Vladimir Iljitšin olemuksessa hämmästyttävästi yhteen syvämielinen ajattelijä mitä aktiivisimman vallankumousmiehen kanssa. Ja tämä viimemainittu olemus työnsi lakkaamatta häntä toimimaan loppuun asti ja murtamaan kaikki esteet, jos ne olivat jonkin oikean aatteen tiellä. Ja juuri taistelun tuoksinassa hän tunsii

voivansa parhaiten. Hän saattoi helposti siirtää abstraktiselta näyttävän keskustelun momentin nopeasti kehittyvän käytännön keskelle. Varsinkin kun objektiiviset olosuhteemme huomioiden me olemme tarvinneet ja tarvitsemme juuri sellaista nopeasti kehittyvää käytäntöä.

Lokakuun vallankumous asetti Neuvosto-Venäjän työntekijät taloudellisella rintamalla todellisten uranuurtajain asemaan. Vallankumous oli vastikään herättänyt suunnattoman suuren maan vuosisataisesta unesta. Me tunsimme kirjaimellisesti sanoen vasta aakkoset luonnonvarojemme tietämisen alalla. Vladimir Iljitšissä meillä oli mies, joka tajusi mainiosti ja mitä täydellisimmin kaiken sen, ja hänellä oli enemmän kuin kenelläkään muulla sellaista arvovaltaa, joka pystyi parhaiten lyhentämään uuden Venäjän, Neuvosto-Venäjän synnytystuskia siirtymällä oikeasta teoriasta tarpeelliseen käytäntöön. Tarkastellessani nyt huolellisesti hänen kanssaan käytyä kirjeenvaihtoa ja selaillessani muistelmieni sivuja käy jälleen ja taas kerran selväksi miten valtavasti tämä mies meni toisista edelle työssään, todellisena nerona meni edelle kaikista, millainen tavaton totuuden ja etsittävän kokonaisuuden eri osien tarpeellisen sopusuhtaisuuden vaisto hänellä oli, ja miten usein siihen, mikä näytti olevan hänen virheensä, ei ollut syyppä hän, vaan olimme syyllisiä yksinomaan me, hänen apulaisensa.

Nopeus, jolla Vladimir Iljitš käsitti hyvinkin vaikeat teknilliset kysymykset, antoi minulle oikeuden laskea leikkiä väittämällä, että me kaikki menetämme paljon siitä, että kohtalo oli katsonut tarpeelliseksi omistaa hänen ylioppilasvuotensa lakitieteen eikä tekniikan lukemiseen. Mutta ei ainoastaan tämä teknillisen ydinsisällön nopea käsittäminen, vaan ennen muuta ja eniten Vladimir Iljitšin luonteen aktiivisuus, hänen lakkaamaton valmiutensa taisteluun ja sellaisten esteiden hävittämiseen, joiden edessä olisivat perääntyneet muutkin kuin heikkoluonteiset, oli juuri se, mikä teki niin arvokkaaksi hänen yhteistyönsä meille, teknikoille, jotka liitimme niin paljon toiveita maan teknilliseen uudestijärjestämiseen. Jos on totta se, että todellinen teknikko on ennen kaikkea ikuinen taistelija, niin on epäilemätöntä, että Vladimir Iljitšissä piili valtavia luovan työn mahdollisuuksia myös teknillisellä alalla.

Luulen että nälkävuosi, synkkä vuosi 1921, oli se viimeinen pisara Vladimir Iljitšin osaksi tulleiden koettelemusten maljaan, joka täytti sen niin kukkuralleen, että se horjutti lopullisesti kaikki hänen voimansa.

Vladimir Iljitšin terveydentila keväällä 1922, mitä tuskallisin unettomuus, joka jo silloin myrkytti hänen elämänsä, olivat sellaiset, että oli vakavasti ajateltava välttämätöntä pitempiaikaista lomaa ja mitä vakavinta ilmastohoitoa. Ohjelma oli suunniteltu

oikein, mutta suureksi suruksi emme ehtineet sitä toteuttaa. Tauti alkoi kehittyä kiihtyvällä vauhdilla ja ehti meistä edelle. Suunnitellun matkustamisen aattona, huhtikuun 6 päivänä 1922, Vladimir Iljitš kuitenkin kirjoitti minulle:

„Eilen Martens sanoi minulle, että „on todistettu” (Te kerroitte „miltei”) Kurskin läänissä olevan ennennäkemättömän suuria rautamalmirikkauksia.

Jos on niin, eikö pitäisi *jo keväällä* — 1) rakentaa sinne tarvittavat kapearaideradat?

2) valmistella lähin turvesuo (tai suot?) turpeennostamista varten sähköaseman rakentamiseksi sinne?

Jos tämä näkökohta ei näytä Teistä tarpeettomalta, kirjoittakaa siitä Martensille (ja minulle 2 sanaa).

Martens tahtoo matkustaa sinne noin 3 viikon kuluttua...

Tätä asiaa on hoidettava *erittäin* tarmokkaasti. Pelkään pahasti, että ilman kolminkertaista tarkastusta asia tyrehtyy”¹.

Edessäni on toinen kuvaava asiakirja. Tunnettu hydraulisen turpeennoston keksijä R. E. Klasson, joka tunsu Vladimir Iljitšin jo 90-luvulta alkaen, kirjoittaa Ulkomaankaupan kansankomisariaattiin jäljennöksineen Turveteollisuuden Päähallintoon kokonaista seitsemän arkkia käsittävän pitkän kirjeen. Hän valittaa, että hänen suunnitelmiensa toteuttamisen tiellä on joukko jarrutuksia. Hän kuvaa ulkomaanmatkaansa ja kirjoittaa niistä uutuuksista turveteollisuuden tekniikassa, joita oli nähnyt Saksassa. Hän kirjoittaa muun muassa „Madruck” rakenteisista puristimista, joilla voidaan koneellisesti puristaa raakaturpeesta kosteus jopa 60% asti. Tämä kirje joutui minulle Vladimir Iljitšiltä, ja se pitää nähdä, miten kirjavaksi hän oli tehnyt kaikki seitsemän sivua mitä erilaisimmilla alleviivauksilla yhdellä ja kahdella viivalla, reunahuomautuksilla, kysymys- ja huudahdusmerkeillä. R. E. Klasson ei kaiketi itsekään osannut arvata, että hänen kirjeensä jokainen sana tullaan erittelemään niin suurella huolella. Huomautukset osoittavat, että päinvastoin kuin R. E. Klasson Vladimir Iljitš piti saksalaisten toiminimien meille esittämiä hintoja hyvinkin suurina, mutta siitä huolimatta, kaikista minun esittämistäni estelyistä huolimatta, vaati tämän turpeenpuristusmenetelmän kokeilemistä meillä Moskovon lähellä. Muistan, että hän pyysi minulta perusteellista selitystä siitä, miksi 60 prosentin kosteutta voidaan pitää niin suurena askeleena eteenpäin ja mitä perusteita R. E. Klassonilla on olettaa, että turpeen edelleen kuivattaminen tulee olemaan jo verrattain helppoa. Olihan tämä R. E. Klassonin kirje lähetetty Berliinistä maaliskuun 23 päivänä 1921, so. aikana, jolloin kevätkylvö-

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 472.— Toim.

kampanjamme oli pahimman uhan alaisena tuona onnettomana vuonna, niinä päivinä, jolloin silminnäkijäin kertoman mukaan tavaton kevähelle pakoitti Vladimir Iljitšin yhä useammin luomaan katseensa kohtalokkaalle pilvettömälle taivaalle...

Vladimir Iljitšistä sanottiin: „Venäjän valtion sähköistämisen suuri alkuunpanija ja innoittaja”. Näissä sanoissa ei ole mitään liioittelua. Venäjän sähköistämistä koskevan alustuksen ottaminen Neuvostojen VIII Yleisvenäläisen edustajakokouksen päiväjärjestykseen oli täydellisesti Vladimir Iljitšin ansiota. Eräässä keskustelussa kanssani hän sanoi selvästi, ettei sitä ollut niinkään helppo viedä läpi. Aikoinaan olivat sensaationa Vladimir Iljitšin sanat tässä VIII edustajakokouksessa siitä, että Venäjän sähköistämisen Valtionkomitean (GOELRO) töiden tulee olla tavallaan puolueen uutena ohjelmana. Edustajakokous otti myrskyisin suosionosoituksin vastaan Vladimir Iljitšin sanat siitä, että seuraavissa edustajakokouksissa tulevat insinöörien ja agronomien, Neuvosto-Venäjän rakennustöiden osanottajain, selostukset olemaan tavallisena ilmiönä!

Ajatus sähköistämisestä oli teknillisissä piireissämme ollut jo pitkän aikaa kypsymässä. Todistuksena siitä olivat tosiasiallisen sähkönjakelun kasvu ja lukuisat selostukset yleisvenäläisissä sähköteknillisissä edustajakokouksissa. Jo vuonna 1912 oli laadittu luonnos suuren aluesähköaseman rakentamisesta lähelle Moskovaa Bogorodskin kihlakunnan valtaviin turvesoiden käytön pohjalle. Vuonna 1915 tein itse henkilökohtaisesti erikoisen selostuksen turvetuotannon ja Moskovan alueen hiiliesiintymien käytön toimihenkilöiden edustajakokouksessa turvekäyttöisten aluesähköasemien rakentamisen merkityksestä Venäjälle. Samana vuonna ilmestyi insinööri E. Buchheimin erikoisen kuvaava kirjanen „Venäjän taloudellisesta vapautumisesta”, jossa tämä vapautuminen oli suunniteltu toteutettavaksi „Venäjän alueen sähköistämisen tietä”. Tässä kirjasessa muun muassa sanotaan: „Venäjän sähköistäminen tulee kuitenkin ennemmin tai myöhemmin kiireelliseksi ja äärettömän tärkeäksi tarpeeksi, joka on välttämätön yleisen hyvinvoinnin ja koko maan tuotannon kohottamiseksi”...

Voitaisiin esittää vielä paljon esimerkkejä, jotka osoittaisivat ja todistaisivat, että jo kauan ennen sotaa¹ esiintyi aatteita erilaisista sähköistämisen toteuttamiseen liittyvistä taloutemme muutoksista.

On kuitenkin epäilemätöntä, että taloudellisen rakennustyömme koko valtava sähköistäminen yhtenäisen sosialistisen taloussuunnitelman erottamattomana osana on kokonaisuudessaan lähtöisin Vladimir Iljitšiltä ja eroaa sekä mittasuhteiltaan

¹ Ennen ensimmäistä maailmansotaa.— *Toim.*

että laadultaan jyrkästi Lokakuun vallankumousta edeltäneen sähköistämisen koko menneisyydestä.

Kannattaen päättäväisesti sähköistämistä Vladimir Iljitš huomioi täydellisesti taloutemme takapajuisuuden ja pääomiemme tavattoman niukkuuden. Kaiken sen hän näki ja käsitti täysin reaalistisesti jo yksistään siksi, että oli kirjoittanut useita teoksia, joissa osoittaa asiakirjallisesti venäläisen tilastomme tietojen syvällisen tuntemisen alkulähteiden mukaan. Mutta hän tiesi myös sen, että sosiaalisen vallankumouksen aura kyntää ensi kertaa ja nimenomaan meidän tasankojamme ja että tätä työtä suoritettaessa ei voida yliarvioida tekniikan merkitystä.

Kaiken vallankumouksellisen rohkeutensa ohella Vladimir Iljitš jos kukaan seisojasi lujasti molemmilla jaloillaan mitä reaalisimman todellisuuden maaperällä ja vieläpä enemmänkin — hän ikäänkuin kasvoi sen syvimmistä syvyyksistä, sillä hänellä oli enemmän kuin kenelläkään hänen aikalaisistaan erikoinen kyky arvata kansan miljoonajoukkojen salaisimmat ajatukset ja tunteet. Hänellä tuntui olevan näihin joukkoihin jokin erikoinen, välitön sukulaisuus. Se ilmeni muun muassa Vladimir Iljitšin puheen erikoisessa yksinkertaisuudessa ja samalla kansanomaisessa mehevytydessä, hänen sanontojensa luonteessa, kaikessa hänen tieteellisessä ajatuksessaan.

Me teknikot tiedämme erittäin hyvin, miten tärkeää meidän työssämme on luova rohkeus ja yhtenäinen ehjä vakaumuksellisuus. Luulen, että juuri tällaiset linjat lisäsivät hyvin paljon Vladimir Iljitšin myötätuntoa teknikojen työtä sekä itseään teknikkoja kohtaan. Ainiaaksi on jäänyt muistiin eräs ilta, jonka me vietimme Vladimir Iljitšin kutsusta Kremlissä, kun esitettiin elokuvanauhaa, jossa kuvattiin työtä turvesuolla ja vertailtiin vanhoja turpeenostomenetelmiä „Hydroturpeen” työmenetelmiin. Ja ainiaaksi jäävät muistiin sinä iltana käydyt keskustelut Vladimir Iljitšin kanssa, hänen tiedustelunsa meidän saavutuksistamme turveprobleeman ratkaisemisessa, hänen vilkas iloisuutensa ja rohkaisevat sanansa...

Yleensä turveprobleema näytteli eräänlaista osaa Vladimir Iljitšin tutustuttamisessa sähköistämiskysymyksiin. Eräässä keskustelussa hänen kanssaan joulukuussa 1919 luonnehdin seikkaperäisesti turpeen mahdollista merkitystä polttoainetaloudestamme ja polttoturpeen tuotannon osuutta maan sähköhuollossa. Tultuani kotiin sain muutaman tunnin kuluttua häneltä kirjelapun. Hän kirjoitti:

„Gleb Maksimilianytš!

Minua kiinnostaa erikoisesti Teidän selityksenne polttoturpeesta.

Ettekö kirjoittaisi siitä artikkelia „Ekonomitšeskaja Žizniin” (ja sitten kirjasena tai aikakausjulkaisuun)?

On käsiteltävä kysymys lehdistössä”¹.

Ja mukana Vladimir Iljitšin kirjoittamat artikkelin teesit.

Vladimir Iljitšin toivomuksenmukaisen kirjoituksen julkaisin pakinan muodossa „Pravdassa”.

Tammikuun jälkipuoliskolla 1920 lähetin V. I. Leninille kirjoituksen teollisuuden sähköistämisen tehtävistä ja tammikuun 23 päivänä sain häneltä tällaisen kirjeen:

„Gl. M.!

Kirjoituksen olen saanut ja lukenut.

Mainiota.

Tarvitaan *useita* sellaisia. Silloin julkaisemme kirjasena. Meillä ei ole riittävästi nimenomaan toimekkaita ja „hoksaavaisia” spesialisteja.

On 1) huomautukset *toistaiseksi* poistettava tai supistettava. Niitä on lehteä varten liian paljon (toimittajan kanssa puhun huomenna).

2) Eikö voisi lisätä *suunnitelmaa* ei teknillistä (se on tietenkin monien tehtävä eikä hätäinen), vaan poliittista tai valtiolista, so. tehtävää proletariaatille?

Suunnilleen: 10 (5 ?) vuodessa rakennamme 20—30 (30—50 ?) sähköasemaa, että koko maamme tulisi peittymään 400 virstan (tai 200 virstan, jos emme pysty enempää tekemään) toimintasäteen keskuksiin; voimanlähteenä turve, vesi, polttokivi, hiili, nafta (käydä *suunnilleen* läpi koko Venäjä *likimääräisellä* tarkkuudella). Alamme nyt ostaa tarvittavia koneita ja malleja. 10 (20 ?) vuoden kuluttua teemme Venäjistä „sähköistetyt”.

Ajattelen, että sellaisen „suunnitelman” — toistan, ei teknillisen, vaan valtiollisen — suunnitelman luonnoksen Te voisitte antaa.

Se on annettava nyt, jotta havainnollisesti, yleistajuisesti, joukoille, innostetaan selvällä ja voimakkaalla (perusteiltaan täysin *tieteellisellä*) näköalalla: työhön käsiksi, ja me teemme 10—20 vuodessa koko Venäjistä, niin teollisesta kuin maataloudellisestakin, *sähköistetyt*. Teemme työtä kunnes meillä on **niin ja niin monta** (tuhatta tai miljoonaa hevosvoimaa tai kilowattia?? piru sen tietää) koneorjaa jne.

Ehkä vielä *likipitäinen* Venäjän kartta keskuksineen ja ympyränkehineen? vai eikö sitä vielä voi?

Toistan, on innoitettava työläisten ja tietoisten talonpoikien *joukko* 10—20 vuoden *suurella* ohjelmalla.

Keskustelemme puhelimessa.

Teidän Lenin

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 366.—Toim.

P. S. Krasin sanoo, että rautateiden sähköistäminen on meille mahdotonta. Onko se totta? Jos on totta, niin ehkä se tulee mahdolliseksi 5—10 vuoden kuluttua? ehkä Uralilla on mahdollista?

Eikö olisi tehtävä erikoista kirjoitusta sähköasemaverkoston „valtionsuunnitelmasta”, jossa olisi myös kartta tai sähköasemien likimääräinen luettelo (lukumäärä), perspektiivit, jotka voisivat keskittää koko maan sähkövoiman?

Olkaa hyvä, soittakaa minulle kun saatte tämän kirjeen, sitten keskustelemme”¹.

Sen jälkeen valmistin muutaman viikon kuluessa kirjasen „Venäjän sähköistämisen perustehtävät”, ja toveri Bontš-Brujevitšin oli Vladimir Iljitšin painostuksesta pidettävä suurta kiirettä sen julkaisemisessa. On itsestään selvää, että sellaisella kiireellä tehty kirjanen saattoi suorittaa vain agitaatiolehtisen väliaikaisen työn, ja kun Vladimir Iljitš ehdotti minulle julkaistavaksi siinä alkulauseensa, niin minä en tahtonut liittää hänen nimeään tähän kiireellä tehtyyn kirjaseen ja olin päättävästi vastaan.

Helmikuun lopusta 1920 alkoi työskennellä järjestämäni Venäjän sähköistämisen Valtionkomitea (GOELRO), jonka oli tietenkin jo pelkästä olemassaolonsa mahdollisuudesta kiittäminen täydellisesti Vladimir Iljitšiä. Tämän komitean työ kiinnostoi aivan alusta lähtien hyvin suuresti Vladimir Iljitšiä. Hän tutustui henkilökohtaisesti eräisiin komitean jäseniin, ja minun välitykselläni hänellä oli tarkka käsitys meidän työmme kaikista tärkeimmistä vaiheista. Hän varoitti siitä, ettemme vain sulkeutuisi työssämme ahtaaseen etu- ja henkilöpiiriin, ja vaati sellaista asioiden hoitoa, jolloin propagoitaisiin asianmukaisella tavalla sähköistämisen aatetta.

Palauttakoot toverit mieliin tilanteen, jossa elimme vuoden 1920 alussa, kun meillä oli vielä sotarintama ja sodanjälkeinen talouden rappiotila ilmeni joka askeleella jättiläisvaikeuksina kiireellisimpien valtiollisten tehtävien täyttämässä. Ja kaikki se lankesi koko jättiläispainollaan ennen kaikkea Vladimir Iljitšin harteille, hänen harteilleen, jotka olivat mitä suurimmalla uhrautuvaisuudella valmiit ottamaan kantaakseen minkä taakan tahansa, kun oli kysymyksessä proletariaatin etujen puolustaminen.

Sinä vuonna hän kutsui minut talvi-iltoina monia kertoja luokseen käsittelemään jotakin työmme kysymystä ja kuunteli erittäin tarkkaavaisesti tiedotuksia, joita esitin hänelle samansuuntaisista töistä Lännessä. Muistakaapa, miten tunnettu englantilainen kirjailija Wells muisteli keskusteluaan Vladimir

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, ss. 370—371.— Toim.

Iljitšin kanssa Venäjän sähköistämisestä. Kirjailija Wells oli varma siitä, että sähköistäminen sopii suunnilleen sellaiselle maalle kuin Englanti, mutta Venäjän erämaiden suhteen se on pelkkää haavetta. Mutta kuitenkin hän tunnusti, että Vladimir Iljitšin varmuus sai hänet horjumaan, ja hän ajatteli jopa Venäjänkin sähköistämistä mahdolliseksi, jos siihen asiaan käy käsiksi Lenin.

Niin, tieteen ja tekniikan voimien vakavan huomioimisen ohella Vladimir Iljitšissä eli mitä suurin, horjumaton usko vallankumouksen vihurin rohkaiseman Venäjän työtätekevän väestön mahtaviin voimiin. Miten monta kertaa lähdinkään Vladimir Iljitšin kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen hänen luotaan uusiin voimiin ja entistäkin lujemmin luottaen taistelumme voitokkaaseen lopputulokseen! Ja kun vuoden 1920 lopulla esipuheessa GOELRO:n selostukseen Neuvostojen VIII Yleisvenäläiselle edustajakokoukselle kirjoitin elämän todellisten rakentajain vahvoista käsistä, näin ajatuksissani en ainoastaan työläisten ja talonpoikien monimiljoonaiset rivit, vaan myös heidän rohkean ja tarmokkaan johtajansa, joka niin rajattomasti luotti heidän luoviin voimiinsa.

Eräässä keskustelussa Vladimir Iljitšin kanssa mainitsin hänelle numeroita hehkulamppujen valmistuksesta Yhdysvalloissa. Vertailtaessa sitä Yhdysvaltojen väkiluvun 100-miljoonaiseen numeroon saatiin tulokseksi, että sähkövalaistus alkaa tulla demokraattiseksi. Muistan, että tulimme Vladimir Iljitšin kanssa sellaiseen johtopäätökseen, että neuvostojärjestelmän oloissa me voimme ensimmäisen tavattoman vaikean aloittamisvuosikymmenen jälkeen ottaa vielä paljon nopeamman vauhdin tieteen ja tekniikan saavutusten yleistämisessä kuin amerikkalainen vauhti. Yritystemme koko menestyksen täydellisenä takeena tulee olemaan seuraava ainoa ratkaiseva momentti: maailmassa ei missään ole niin välitöntä, varauksetonta ja vilpitöntä yhteyttä mitä laajimpiin kansanjoukkoihin kuin on meillä toteutettaessa mitä tahansa aatetta, joka liittyy näiden joukkojen etuihin. Kun kerran asia on niin, tulee myös taloudellisessa luovassa työssä väistämättä vaikuttamaan se yleinen laki, jonka on todennut K. Marx ja jossa sanotaan, että kunkin historiallisen teon tuloksellisuus on suoraan verrannollinen sen piiriin vedettyjen kansanjoukkojen määrään. Onhan se ilmeistä, että toisinaan meidän dekreettipyrkimyksemme menevät todellisen rakennustyön edelle, mutta emmekö mene tietoisesti sellaiseen edelle kiiruhtamiseen, pitäen dekreettiä ei vain kuivana lainkaavana, vaan myös propagandan elävänä sanana?

Kun oli kulunut muutama viikko tästä keskustelusta, sain Vladimir Iljitšiltä alempana seuraavan hänelle luonteenomaisen kirjeen:

„Minulle juolahti mieleen seuraava ajatus.

Sähköä on propagoitava. Miten? Ei vain sanoilla, vaan myös esimerkillä.

Mitä se merkitsee? Tärkeintä on tehdä sitä tunnetuksi. Sitä varten on jo nyt laadittava *suunnitelma* jokaisen *talon* valaistamisesta sähköllä Venäjän Sosialistisessa Federatiivisessa Neuvostotasavallassa.

Se on pitkäksi ajaksi, sillä 20.000.000 (— 40.000.000 ?) lampua ja johtimia yms. meiltä tulee puuttumaan *kauan*.

Mutta suunnitelma kuitenkin tarvitaan *heti*, vaikkapa useiksikin vuosiksi.

Se ensinnä.

Ja toiseksi, on laadittava *heti supistettu* suunnitelma ja sitten kolmanneksi — mikä kaikkein tärkeintä — on osattava herättää sekä *joukkojen kilpailua* että *omatoimisuutta*, jotta joukot ryhtyisivät *heti* käsiksi asiaan”¹.

Miten luonteenomaisia ovatkaan nämä rivit niiden tarmokkaalle kirjoittajalle sen selittämiseksi, että sähkölampuja sanotaan laajalla maaseudullamme „Iljitšin lampuiksi”!

Valmistaakseen 9 kuukaudessa selostuksen sähköistämisestä komiteamme oli työskenneltävä kuumeisella kiireellä. Kokonaisia kirjan lukuja jouduttiin lähettämään kirjaimellisesti sanoen miltei tarkastamatta suoraan kirjoituskoneesta latomoon. Ja seläntakana oli tämän teoksen tavattoman tarkkaavainen ja arvostelemaan harjaantunut ensimmäinen lukija: Vladimir Iljitš vaati lähettämään yhden kappaleen oikovedoksia hänelle. Muistelen, kuinka olin silloin huolestunut ja jännittynyt odottaessani toivottua puhelinkutsua. Erikoisesti minua huolestutti luku agraarikysymyksestä, jonka suuri tuntija Vladimir Iljitš oli. Tämä luku oli tavattoman vaikea käsitellä erikoiselta „voimataloudelliselta” kannalta. Tunnen sisimmässäni vieläkin iloa muistellesani hänen suhtautumisestaan meidän yksimieliseen yhteiseen työhömmö.

Siinä teoksessa on hyvin paljon aukkoja ja puutteellisuuksia. Kirjan kohtalo ei meitä peloittanut: olihan sen arvostelijana ja ensimmäisenä lukijana mies, jonka terävänäköisyyttä ja huomio-kykyä eivät epäilleet edes hänen vihollisensa. Se kirja on osoituksena siitä, että yksi ja sama nerokas äly ja sama luja käsi ohjasi sekä sosiaalisen vallankumouksen peräsintä että uuden tekniikan jättiläistraktoria, joiden tehtävänä oli erottamattomassa yhtenäisyydessä luoda uusi, valoisa, iloinen ja veljellinen elämä.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 399.— Toim.

* * *

Ihminen on meille kallis kaikessa monitahoisuudessaan, varsinkin kun hän on sitä harvinaista ihmislajia, jota me voimme nimittää tyypilliseksi nerokkaiden ihmisystävien edustajille.

Juuri niihin ihmisiin kuuluikin vaatimaton, mitä laajimman ympäristönsä ulottuvilla aina ollut, kaikkia „työtätekeviä ja rasitettuja” kohtaan uhrautuvaa rakkautta tuntenut meidän V. I. Uljanov-Leninimme.

Jos kysytte keneltä tahansa meistä, vanhoista, joilla oli onni olla Vladimir Iljitšin välittömässä ympäristössä, oliko hänellä joitain sellaisia piirteitä, joita olisi voinut muuttaa parempaan päin, niin me kaikki vastaamme yhdessä: silloin jos koskaan kaikki „parempi” olisi todella hyvän vihollinen...

Ei tarvinnut kuin olla vähän kanssakäymisissä hänen kanssaan huomatakseni, että hänestä huokui kiihkeän, kekseliään, onnekkaan ja korkeastioppineen taistelijan erikoista rohkaisevaa voimaa ja tarmoa. Hänen suurta luontaista tervettä järkeään kehysti aivan erikoisella tavalla, iljitšiläisesti, kaikinpuolinen terävä lahjakkuus, poikkeuksellinen „käsittämisen paljous”.

On tunnettua, että unkarilainen maestro Liszt neuvoi venäläistä säveltäjää A. P. Borodinia ennen kaikkea muistamaan, että suurten tekojen ihmiset eivät pelänneet olla oma itsensä.

Juuri se todellisen, aina aidon ja koruttoman henkilöllisyyden selvä ilmeneminen pisti heti silmään Vladimir Iljitšissä ja jatkuva tuttavuus hänen kanssaan vain vahvisti tietoisuudessa tätä persoonapiirrettä.

Menikö hän Keskuskomitean tai Kansankomissaarien Neuvoston vastuunalaiseen istuntoon, aikoiko puhua suurilukuisessa työläisten kokouksessa jonkin tehtaan avarassa salissa (ne tilaisuudet liikuttivat erikoisesti hänen mieltään), valmistautuiko puhumaan Suuressa teatterissa tai odottiko jotakin asiakasta kotonaan, noissa pyhissä pienissä Kremlin huoneissa,— hän oli aina sama Vladimir Iljitš, erikoisella tavalla ryhdistäytynyt, erikoisella tavalla aseistautunut taisteluun kaikkea sitä vastaan, mikä estää ihmisiä elämästä inhimillisesti, niin välitön ja niin läheinen siksi, että hänen sanansa olivat selviä ja vakuuttavia.

Ja hän sanoi vain sen, minkä katsoi erittäin tarpeelliseksi häntä odottaville ihmisille, mikä vastasi johtavaa elämäntotuuutta, sanoi suoraan, huolimatta siitä, että kenties monille hänen kuuli-joistaan oli epämiellyttävää katsahtaa sitä totuutta silmiin.

Jakobiini Robespierre, kuten tiedetään, huolehti sangen paljon siitä, että hänen pukunsakin olisi ollut sellainen, joka painuisi joukkojen mieleen jonakin vain hänelle, Robespierrelle, ominaisena.

Karl Marx tapasi sattumalta hänen luokseen ensi kertaa tulleen Louis Blanc'in peilin edessä kaunistelemassa itseään. Se alensi heti Louis Blanc'ia Marxin silmissä.

Mitään sellaista ei voinut tapahtua Vladimir Iljitšille. Hänen pukunsa oli aina hyvin yksinkertainen, tavallinen, siinä ei ollut originellin vähäisintäkään tavoittelua.

Tämän ihmisen tapaamista pidän elämäni onnellisimpana tapahtumana; Vladimir Iljitšin vallankumouksellista toimintaa Synnyinmaamme suurimpana onnena; sitä seikkaa, että suurena ja samalla kriittillisenä aikakautena, jota nyt meidän päivinämmme elää koko ihmiskunta, Lenin on yhä uusien ja taas uusien miljoonien ihmisten silmissä heidän kirkas neronsa,— ihmiskunnan järkkymättömän edistyksen eniten lupaavana tekijänä.

Eikä voida antaa parempaa neuvoa ihmisille kuin neuvoa useammin tutkimaan Leninin luomuksia, tutkimaan sitä valtavaa rikkautta, jonka hän jätti ihmisille teoksissaan, elämänsä esimerkissä.

A. M. Gorki kirjoittaa erinomaisen osuvasti selittäessään:

„Hänessä oli eräänlaista magneettisuutta, joka veti puoleensa työihmisten sydämiä ja myötätuntoa”. Ja edelleen: „Hänen naurunsa oli herttaista,— sellaisen ihmisen sydämellistä naurua, joka näki erinomaisesti inhimillisen tyhmyyden kömpelyydet ja järjen veekeat temppuilut, mutta osasi nauttia lapsellisen naiivisti kuten „sydämeltään vilpittömät”.

Vanha kalastaja, Giovanni Spadaro, sanoi hänestä:

— Vain rehellinen ihminen voi sillä tavalla nauraa”.

Muistan kun kerran minä ja eräs silloinen kansankomissaari, jonka kanssa olin lakkaamatta epäsovussa, ryntäsimme Vladimir Iljitšin työhuoneeseen, joka sijaitti Kansankomissaarien Neuvoston istuntosalin vierellä,— hän oli sillä kerralla luovuttanut puheenjohtajapaikkansa jollekin toiselle,— ryntäsimme syytäen toisiamme vastaan kokonaisen ryöpyn syytöksiä. Vladimir Iljitš yritti kuunnella meitä, mutta kohta me huomasimme, miten hänen kasvonsa tulivat punaisiksi, silmät alkoivat iloisesti säihkyä ja hän puhkesi sydämelliseen nauruun, niin että aivan kyynelet tulivat silmiin, virkkaen meille:

— Katsokaas heitä: he kuvittelevat, että voisin saada jotain selvää tuosta sanatulvasta, jonka he syytävät minulle.

Ja kiiivaiden vihamiesten ei auttanut muu kuin yhtyä heihin itseensä kohdistuvaan nauruun.

— Niin, hän oli todellakin magneetti-ihminen!

Jos sanomme, että Vladimir Iljitš pyrki aina ympäröimään itsensä erittäin lahjakkailta, tarmokkailta ja lujatahtoïsilla ihmisillä, niin ei se vielä riitä. Hän oli valmis suorastaan „vaalimaan” sellaisia henkilöitä, iloitsi heidän menestyksistään, antoi heille

toisinaan anteeksi monia „heikkouksia”, joiden ei olisi luullut hänen tarkalta silmältään jäävän huomaamatta.

Kun joku alkoi hänen läsnäollessaan puhua toisen toverin „kielteisistä ominaisuuksista”, hän katkaisi jyrkästi kaikki sen suuntaiset poroporvarilliset puheet:

— Kertokaa mieluummin minulle, millainen on hänen käytöksensä poliittinen linja.

Ja samalla sellainen hienotunteinen kaikinpuolinen huolenpito avun antamisesta ajoissa toverille, tavaton määrä tämän suuren sydämen poikkeuksellista lämpöä todistavia asiakirjoja, joita säilytetään hänen nimeään kantavassa museossa!

Vladimir Iljitš kirjoitti ja luki ihmeteltävän nopeasti ja siinäkin hänellä oli mainioita leniniläisiä erikoisuuksia.

Hän kirjoitti puhtaasti ja selvästi, kauniilla pienellä käsialalla. Mielellään alleviivasi sen, mikä näytti hänestä erikoisen oleelliselta (varsinkin yksityisluontoisissa kirjelapuissa): alleviivasi yhdellä ja joskus kahdellakin viivalla... Se oli usein varoitus — ystävällinen, mutta selvä: älkää kompastuko tässä paikassa!

Hän myös luki erikoisella tavalla: elävät, säihkyvät silmät kiitivät nopeasti kirjan tai käsikirjoituksen sivuilla; hänen silmänsä olivat todella „kaikkinäkevät”; niiltä ei jäänyt mikään huomaamatta.

Kun Vladimir Iljitš minun läsnäollessani otti käsiinsä jonkin uuden kirjan, hymyiin tahtomattani... Tiesin kokemuksesta: hyvällä metsästäjällä on hyvä onni; tiesin, että kaikkalainen tekijän ajatusten vilpillisyys, kaikenlainen nöyristelevä mukautuminen saa ankaran kurituksen.

Jos kirja oli hänen omansa, Iljitš teki lyijykynällä lyhyitä erittäin osuvia huomautuksia.

Joskus hän alleviivasi ja pani kaksi kysymysmerkkiä: silloin saattoi olla varma siitä, että tekijä oli tavattu kiinni itse teosta. Ja kun hän kirjoitti reunaan ilmeikkään, iljitšiläisen „hm, hm”, niin merkitsi se, ettei tarvinnut kuin tarkastella sitä kohtaa vähän syvemmältä — ja tekijä on paljastettu...

Vladimir Iljitšin vilkas luonne ilmeni hänen liikkeidensä nopeudessa ja joustavuudessa, erinomaisten silmiensä terävän ivallisessa katseessa, koko hänen olemuksensa eräänlaisessa hänelle ominaisessa luonnollisessa „innostuksessa”, kaiken ympäröivän erittäin voimakkaassa tajuamisessa.

Kerran hänen työskentelynsä viimeisinä vuosina kysyin Vladimir Iljitšiltä:

— Miksi ette koeta huvittaa itseänne vaikkapa vähäsen hyvällä musiikilla?

— En voi, Gleb Maksimilianovitš, musiikki vaikuttaa minuun liian voimakkaasti.

Ja saattoi huomata, että tällä miehellä, jolla oli niin suuri valta ympäröiviin nähden, oli vieläkin suurempi valta itseensä nähden.

Siitä „hyvästä kasvatuksesta” Vladimir Iljitšin oli tietenkin kiittäminen myös erikoisen sopuisan ja ystävällishenkisen lahjakkaan perheensä vaikutusta ja niiden poikkeuksellisten tapahtumien antamaa taistelukaraisua, joiden pyörteisiin Synnyinmaamme vallankumoukselliset kohtalot olivat hänet heittäneet, mutta ennen muuta ja eniten hänen oli kiittäminen itseään, sitä lujatahtoista rautaista kuria, joka oli Vladimir Iljitšille ominaista nuoruusvuosista alkaen ja jonka hän säilytti elämänsä loppuun asti. Hänellä oli oikeus olla vaativainen toisille siksi, että hän oli tavattoman vaativainen itseään kohtaan.

Vladimir Iljitšin saattoi helposti suututtaa luonnehtimalla jotain henkilöä epäselvästi ja ylipäänsä „hyväksi” ihmiseksi. „Mitä tekemistä tässä on „hyvällä”,— sanoi hän.— Sanokaa mieluummin mikä on hänen käytöksensä poliittinen linja...”

Vladimir Iljitš oli puoluetoveri tämän sanan parhaimmassa merkityksessä eikä siinä suhteessa ollut ketään hänen vertaistaan. Hänen eläessään me kaikki tunsimme, että hänen ystävällinen ja tarkkanäköinen silmänsä seurasi alinomaa meitä, ja hän kiihuhti suurella hienotunteisuudella ja valmiudella avuksi kun vain huomasi, että toverit olivat vaikeassa asemassa. Läheisessä ystäväpiirissä Vladimir Iljitšistä tuli aina heti koko seuran keskeinen henkilö. Hänen läheisyydessään käytiin innokkaimmat keskustelut ja kuului iloisin nauru. Hän tunsu tavattoman hyvin jokaisen toverin henkilökohtaiset erikoisuudet ja osasi suhtautua ihmeteltävän oikein jokaiseen ihmiseen nimenomaan kunkin erikoisuuksien mukaisesti. Mutta Vladimir Iljitš ei sietänyt teeskentelyä, vilppiä ja korupuhetta, samoin kuin sitä ei sietänyt Marx.

Hän kulutti kaikki voimansa maailman suurimman vallankumouksen palveluksessa, poltti jännitettyllä ajattelulla nerokkaat aivonsa. Vähän ennen kuolettavaa sairastumistaan, ehdittyään tuskin toipua edellisestä taudinkohtauksesta, hän kerran sanoi minulle hämillään hymyillen: „Niin, luulen että olin kantaakseni liian suuren kuormituksen...” Hän sanoi sen kysyvässä sävyssä. Kuollessaan hän epäili vielä, oliko hän antanut riittävän panoksen, joka oli koko hänen elämänsä.

